

Jenž nevinného lstí lapá,
přečasto sám v též upadá.

5 řiedký málokdo – 6 družec druh, bližní – 7 jest klada klade – 8 v též v totěž – 10 siest
sednouti – 12 v ráne ráno – 13 notieše notoval – 15 hniezde hniezdečko – 22 okroče obkročil
– 23 živiti zachovati na živu – 28 jedne jen (budeš-li) – 29 vzstroji nastrojil – 33 strdí med –
41 ztáhá protahuje, prodlužuje – 49 tielce tílko; by klíje kloval – 50 čije cítí – 52 proteče
protkl – 53 postíže postihl – 54 se lpu s lepu – 55 jest zaslúže zaslouží

SMIL FLAŠKA Z PARDUBIC, NOVÁ RADA

Autor této rozsáhlé básně o více než 2.100 verších je vzdělaný potomek starého šlechtického rodu, pan Smil Flaška z Pardubic, synovec prvního pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic. Zosobňuje snahy české šlechty na konci 14. století o udržení jejich posic. Z odporu k vladařské praxi Václava IV., ale i z důvodů osobních (byl připraven odúmrtým právem o velkou část rodového dědictví a marně se o ně s králem soudil), stal se členem protikrálovské panské jednoty (srov. zde str. 616n). Dočasně se s králem sice sblížil, ale pak se postavil proti němu znova a zemřel v boji r. 1402 – na výpravě proti Kutné Hoře oddané králi.

Krátce před vstupem do protikrálovské panské jednoty, jako poslední memento králi, nebo snad brzo po vstupu do jednoty dokončil didaktickou Novou radu; jeden rukopis uvádí datum 1394, druhý 1395. Obsahem jejím jsou rady zvířat, která sezval na sněm mladý král lev při svém nastoupení na trůn. První ze 44 sněmovníků radí orel, pak se vždy – až na jednu výjimku – střídá čtvernožec s ptákem. Rádci mluví zpravidla za sebe, ale někdy i jménem přfbuzenstva (sova). Často radí i podle své přirozenosti, na př. vlk radí využít moci k obohacení, páv doporučuje doplnit důstojenství krásným rouchem a pod. Nová rada je skladba alegorická; je jasné, že lvem je míněn český král a orlem markrabí moravský, sotva je však možné vykládat alegoricky všechny mluvčí; zdá se, že se v díle střídá alegorie obecná s konkrétní; vedle rad hodících se právě na Václava IV. jsou tu i rady hodící se na křesťanského panovníka vůbec.

V Nové radě vylíčil Smil ideál středověkého křesťanského státu; Nová rada je tedy ideologickým dědicem staročeské Alexandreidy, k níž se řadí i několika reminiscencemi. Jak se zdá podle některých narážek, na př. ze zmínek o pořádku v zemských deskách a o lakomství, měla Smilova báseň i účel čistě osobní. Silná je i náboženská složka: báseň začíná i končí náboženskou radou.

Skladba je položena téměř celá do přímé řeči a její epické pojitko je omezeno na úvod a na kratičké uvozovací věty. Král, který z počátku do proudu rád zasahoval aspoň několika málo slovy, brzo umlkne a stává se pasivním posluchačem.

Obliba Nové rady byla značná. Ještě po stu letech se jí dovolává v Knihách devaterých Všehrd (1499). Podobné thema bylo zpracováno někdy na počátku 16. století v Radě zhovadilých zvířat a pactva, vydané r. 1528, a r. 1520 byla Smilova skladba zpracována také latinsky v Dubraviově Theriobulii.

Z obsáhlé básně podáváme začátek (úvod a první čtyři rady: orla, levharta, sokola a medvěda), dále rady páva a koně za sebou následující a konečně radu zajíce. Pro poznání Smilových politických názorů je nejpříznačnější rada levharta, načrtávající program králova dne. Nápadně zde vystupuje nedůvěra k cizozemcům a neurozeným. Rada sokola a po ní následující rada medvěda jsou charakteristické tím, že se v nich střídá rada vážná s ironickou. Podobný kontrast tvoří i rada páva a koně. Rada zajíce je příkladem Smilova humoru.

(ÚVOD)

Král lev, ten času jednoho
byl rozeslal poslův mnoho
po všech krajích na vše strany,
po svá kniežata i pány,
5 po zvěř veliký i malý,
aby všickni před ním stali.
Tak se byl o to utázal,
že také orlovi kázal,
aby, pojma ptactvo všaké,
10 byl u jeho dvoru také,
neb ho bylo vše poslušno;
a to bieše dobře slušno,
by slyšeli jeho slovo,
neb tehdy panstvie orlovo
15 k moci krále lva slušalo
těch časův, kedyž se to dálo.

Tehdy orel bez meškánie,
slyšev královo kázanie,
sta před králem s svými ptáky,
20 ano již zvieřat hluk taký,
ani se před králem brojje,
k jeho poslušenství stojje,
čakajice rozkázanie.
Tehdy král bez meškánie
25 poctivě a veľmi míle
orla přivíta té chvíle,
se ctí jej k sobě přivinu;
popatřiv na tu družinu,
děkova z toho orlovi,
30 že jest k službě tak hotový.
Když se sebrali biechu,
což král káže, nevědiechu.
Tehdy král lev rukú kynu,
chtě jim zjeviti příčinu,
35 proč se jim kázal sebrati
a všem vuokol sebe státi,
vece: „Slyšte, moji milí!
Viem, že ste vždy věrni byli

otci mému do skončenie.
40 Ve všech zemiach tajno nenie,
že vaší radú i pomoci
veš svět byl pod jeho moci.
Téhožt vám také úfaji,
jakožt vás v tej vieře znaji;
45 kniežata, páni, rytieři
i vše obci, jakž vám věři!
Vidíte, žeť jsem král mladý,
protož prosím vaše rady;
radiž každý, jakž kto stojí,
50 k řádu, k zemskému pokoji,
což jest mé ctné, také vaše.“

Orel podlé krále stáše,
což král prosí, by neváhal
a raditi neodtáhal,
55 neb proto všem býti kázal.

Snad by někto rád otázal,
řka: „Kaké jest to pravenie,
já mním, že to pravda nenie,
ani kto múdrý uvěří,
60 by mezi ptáky neb zvěří,
jakž svět světem, byl sněm taký;
leč má úmysl někaký,
chtě nás v omyl uvésti krásně,
za pravdu nám pravě básně.
65 Věrně, že zvěř nerozumie
aniž co mluvíti umie;
ktož skládal to pravenie,
vždyť při dobrém smyslu nenie,
snad mní, bychom byli děti.“
70 Dávám to tobě věděti,
ktož koli má to myšlenie,
věz, žeť to múdrá věc nenie,
ktož praví to, toho ptáti,
ale což praví, na to dbáti,
75 jest-li dobré, by srozuměl,
zlého se vystřieci uměl.

Buď ktož koli, netbaj na to,
jestliť pravda, prijmi za to,
nepleta se v ďalší práci.

80 Již se k svéj řeči navráci,
kdežto lev orlovi velí
raditi a řka: „Muoj přieteli,
nic to nepodobné nenie,
ty počni řeč, nečiň dlenie!“

85 Orel se od toho vzdáli
s kázní a řka: „Milý králi,
račiž mě zbaviti toho,
neb máš ctné družiny mnoho,
ještoť mají smysla více.

90 Zdali proti slunci sviece
jasně kdy muože svietiti?
Takež já málo raditi
tuto uměji k tvěj ctnosti.

95 Protož, králi, z tvěj milosti
máš tuto dobrých bez čísla,
ještoť mají více smysla;
kaž jim raditi počietí;

pakli vždy nebude chtietí
tvá milost bez toho býti
100 a vždy mně bude raditi,
tuť také, ač neumiem,
však rád poviem, což rozumiem
najlepšíeho tvému ctnému.“

Král lev odpovědě jemu:
105 „Rač se toho nedáliti,
ctný orle, a rač raditi,
což vieš, ještoť jest mně hodné.“

I všem se zda podobné;
což jich bieše při tom hluku,
110 ti všichni k tomu ponuku,
aby se orel nedálil
a radil, to by každý chválil.
Toho již nemoha zbýti
orel i je se mluviti

115 králi, takto řka jemu
i všem, ktož biechu při sněmu:
„Já jsem na to vyjel z domu,
i své všecky pojal k tomu,
abych učinil tvú vuoli,
120 což jedno rozkážeš kolí,
abych hotuov byl i k svádě,
a když potřebuješ, k radě.“

OREL RADÍ

„Ne, v tomť nechci odmlúvati.
Račiž, králi, poslúchati
125 a na to myslíti pílňě,
aby v tvém srdci nemylně
měl vždy na paměti boha,
jenž tě vyvolil ze mnoha
a dalť lidi, sbožie i čest.
130 A to vše v jeho moci jest,
prodliti toho i vzieti,
tě živiti i umořiti.
Ten, jenž nevýmlyvné moci,
komuž ráčí, móż spomoci;
135 i móżť věčný život dáti,
také do pekla poslati;
jenžto šeredně provinie
a jeho vuole nečinie,
jsú jeho daru nevděčni,
140 tyť poselá v oheň věčný,
kdež odpočinutie nenie.
Jehož chválí vše stvořenie,
toho měj na srdci vážně
a vždy přemietaje snažně
145 o tej drahé velebnosti,
tak naplníš srdce ctností
a budeš ctně kralovati.
Budeš-li se boha báti,
budeť sbožie trváti i čest.
150 Počátek múdrosti jest,
báti se boha najviece,
na jeho velebnost zřiece.

Věz to, že člověk všeliký,
buď malý neb veliký,
155 ktož v boží bázni stojí,
vše se ho stvoření bojí,
on sám pak nikohého,
jedno nejvíce boha svého,
bydle vždy v jeho bázni.
160 Ale ne tak činie blázni,
jenž se světa bojíe více,
jemu se zlíbiti chtěie,
jenžto nemóž dlúho státí;
musie se zlých lidí báti,
165 smrti, pekla, čerta také
i příhody nejednaké
a jsú v nejednaké strasti,
žasajíce se propasti,
onde je svědomie viní.
170 Toť mnohý nemúdrý činí,
boží bázeň v sobě ruší,
pak se všeho báti musí,
což koli v světě stvoření,
ani kdy bezpečen nenie.
175 Protož, králi, razi tobě,
měj boží bázeň při sobě,
nade vše toť tobě hodno;
budeť tvé srdce svobodno,
jehož všecko jest poslušno.
180 Toť jest, králi, tobě slušno.
Tak dojdeš rajskeho sbožie,
staneš-li u bázni božie.

Boha se jest slušno báti
a nadto jej milovati.
185 Nadarmo by usiloval,
ktož by boha nemiloval;
by na oheň dal své tělo,
neb dělal najtěžšie dielo,
což pod nebem býti móž,
190 žádnému to nepomóž,
nemá-li milosti k tomu.
Račiž rozuměti tomu

a svú mysl na to dáti.
Jestíť jej proč milovati,
195 jakož svědčí Písmo svaté;
i člověčí rozum také
svědčí, že to jinak nenie.
A k tomu vede přirozenie.
Buď starý neb buď robě,
200 ktož pozná přieteľa sobě,
an jej beze lsti miluje,
na to snažně usiluje,
aby mu se týmž oplatil
a té milosti neztratil
205 a vždy hledá jeho libosti.
A jestli pak že kto zproští
koho, an převelmi snúzen,
anebo na smrt odsúzen:
nadoť má jej milovati
210 a toho zasluhovati.
Poněvadž se v světě děje,
že druh družci tak přeje,
když se naděje od koho
přiezni, víc miluje toho:
215 čím pak více milovati
boha slušie, znamenati
toho pána laskavého,
jenžto z slova otce svého
k nám na tento svět jest sstúpil
220 proto, aby nás vykúpil,
laskavě se k nám přibratřil;
kto by právě srdcem spatřil,
že ráčil člověkem býti
a z dievky se naroditi,
225 tak nám se v těle přiblížil
a v tom se velmi ponížil;
svú dobrotu v tom dal znáti,
s hříešnými chtěl obcovati,
aby od hříechóv odvrátil,
230 a k milosti je navrátil,
jich temná srdce osvietil
a k své milosti roznieťil.
Ten předobry sám jediný
dobrovolně, bez své viny

235 trpěl muky nejednaké
pro naše spasenie také,
aby nás k bydlu navrátil,
ješto Adam byl potratil,
trpěl jest pro tu příčinu,
240 aby dosti za naši vinu
bohu otci tak učinil;
jenžto sám byl neprovinil,
ale byl nade vše čist,
náš milý pán Jezukrist,
245 tak se obětoval za ny
a bolestně trpěl rány
a krvav od vrchu do pát
a trudně na kříži rozpat,
ten, ješto vešken svět stvořil,
250 pro nás svú svatú krev prolil
a svú smrtedlnú hořkostí
dobył nám věčné radosti.
Jenž tak pro ny usiloval,
kto by ho pak nemiloval,
255 an sám s sebu kralování
chce dáti pro milování!
Protož nic tak pilné nenie
nám, než jeho umučenie
na srdci vždy přemietati
260 a v milosti se kochati.
Ale jest mi velmi dívno,
že mnohým to tak protivno
slyšeti, jenž v něm jest spasenie,
Ježíšovo umučenie,
265 jenž najviec zbudí k milosti
a vede k věčné radosti
a všechny nám hříechy shladí,
protivné věci nám osladí.
Milost Vavřinci svatému,
270 ta osladila rošt jemu.
I dnes, ktož jest v tej milosti,
všecky přemóž protivnosti,
by byl v kaké koli núzi;
ktož jiej zakusí, ten túží
275 a roste v milosti spoře
a vyžene všecko hoře.

Sam rem qd aliqd est temp poptat aut ice
 Saedroft vkaaz svcho kvaftu
 Ag maft doftv pzytom gafi
 Woy gafi fluffve darzyty
 Dobroho gmeue dobyty
 Kdzyt gvest gas amaff wceple
 Gaff flubv darzyty fmoyle

tempatna

Qnod mimm est fugio pno gande memea
 Qmca mage pupis modicoqz fmmie flm.
 Gazyoz fve wyecy wffvelvkaie
 dyoke vhrd take

Dv fve goz wroncho bry
 amoz apobve neuffkody
 Bezpacnygy glowek brywa
 Wzveve ne genz wmozv plywa

prguitea

Qnod pndat qri foas pndens colae memento
 ne plines culpent id quod aby diffizim

Goz pzyvedy vffkodyty
 amoz to vmycyg vragvy
 By tofo gymy nezparvly
 Agoz sam uchybyff mlvovly
 Tak fmyfta pzyvnde tobye
 apzyetele fa fchowaff fobve

meuona

Uolo pntee pntvos hoies pati lucian
 Tempib pati latent rpe patent
 Neftay by namyff wzywal
 By wzdvy glowek dzvechy mycwal
 Hzyvch fve kardy gafem tagy
 Wffab fve podgufent vragy poznagy
 Dobry dobru ma adplati
 Nly profzyvch ma wyecnu z tucv

Exal. Com.

Kral Laco ten casu gednoho
Bri vorestal postob mnoho
Jostba kmezata tale puny
Pobstetci kragoci nabst strany
Joviviez melike v tale maly
Obv pyedmy vstetm sal
Tak se byl tomu svym vatal
Ze tale orlovi pyedse gra kral
Obv porma s sdu ptazetbo mspake
Prygel k getho davoru hnm tale
Zedo getho vstetno biesse vofustno
Tale to biesse obize stustno
Zve stosteli getho stotbo
Zedo vchaz panstvie orlotbo
Ziesse acch qafob km se toto dalo
Zedo toto krale kma vprazame dalo

chom vstichny nezahyn
 ly. a proto; goiete kbuozie
 mu umry proste geho ac
 solne nabuoze gestre pro
 oleive zvybota oborzy. gym
 zto kazy spocelstvyu przyf
 sty. swan ambroz otpolvic
 diel arzta. Netak gtem se
 mezy wamy obchazal lich
 se swamy przybyti stadiel
 any se smrti bogy. neb co
 breho hospody mamy. a
 kaz tak swati ambroz; ne
 tioscu lezeste zgrewnl
 se genu gesust krticus
 vashye sie kuyemul usinye
 wagne. zaciem geden na
 wozny bukank guenem ho
 noratus kaz nasidetu po
 kogy adpocywaste. przi
 sed hlas kuyemul arzta w
 tante wstancie. netak woz
 all przyz wyde. delca ten
 wustaw se wzdchopny dome
 drolana wopredhagve przy
 sed swate buozie tielo smu
 riku tal. a vyljed swaty
 ambroz; wnebesta hledie
 tnezie nasidich prsmekh pr
 zielozyu buolhu se modle

stanzal abnohu se to stal
 zrybot swateho gprzre
 minstemyka buozvelo

Buozy rytierz swati go
 rzy byl gest wtem
 ste wlasti gesto kapydocha
 slove. giednoho wzacne
 ho rytierzie genz nadgym
 my rytierzi starostwie gny
 el. akaz wgeden czast swa
 ti gprzy wgedney wlasty
 przedgiedno myesto przy
 giel. przednymzto myeste
 bylo giedno welyke giese
 to lbyremzto bieste gieden
 gestzer wbelmy giedowaty
 amak welyky genu wely
 ke nmozstwie lody nan wy
 chaziegycze ocolacy nemo
 ziedhu. ale ten gestzer kaz
 gehy rozorazoyli. procy mve
 su se wzkoluyie stym ^{ka}
 smrdacym duchem wste ^{wykolubie}
 powietrze zamuteste. pro
 nyzto nemohuzce myestzi
 ene gynak tonu uczynya
 nahazdi ten diwie ovczy
 genu camachn aby gehotak
 vkrotyli. a kaz wsmeczty
 ovczie czoz gych ginyeli tal.

Dobry hospody ... ma
 X micht 2 yana

48. Úvodní kresba k Životům svatých Otců
(rukopis ze začátku 15. stol. — Národní a universitní knihovna, Praha)

Ani se ten kdy zamúti,
čiež srdce Ježíš natrutí
tú nevýmluvnú sladkostí.
280 Ktož tak prebývá v milosti,
s tiem prebývá v jednom těle
Jesus Kristus, věz to cele.
Kde bych se sám řečí stavil,
poniž žádný nevypravil
285 o tej milosti bez cíle.
Jedno zpomínati míle
o drahém božiem umučení,
to upriemo vede k spasení;
toť nám snímá všetky hriechy,
290 tak duojdem věčné útěchy
s Ježíšem, kdež život věčný,
budem-li toho vždycky vděčni
daru, jímžto nás obdařil.
Nešťastný, kto by to zmařil,
295 nebyl jemu vděčen z toho,
a vzem od něho tak mnoho!
Buď ktož koli ve všem světě,
buď chudý, starý neb dietě,
ktož chce znamenati toho,
300 každý vzal daru přemnoho.
Všecky pak lidi zřiediece,
tehdy ty, králi, najviece
darováns od boha svého
ctí, sbožím z milosti jeho,
305 dary mnohými bez čísla.
Žádný nemá tolik smysla,
by vypravil jeho chválu
a štědrost jeho nemalú.

Nadtoť, králi, pravi tobě,
310 měj na srdci vážně sobě,
že Ježíš své svaté tělo,
jenž pro ny těžce trpělo,
i svú krev jest nám ostavil
a v svatěj cirkvi oslavil
315 na pamět svého umučenie,
aby brali posílenie

všem dušiem svým pokrmem,
ktož prístupujú s rozumem.
Tit sú vždy toho bezpečni,
320 ktož sú té milosti vděčni,
že jim nikdy neubude
milosti, ale přibude.
Nevděčnost vše dobré duší,
jako zlý vietr vysuší
325 studnici božie milosti,
jenž jde jeho šlechetností.
Viz, byť ten vietr nezsušil,
v tobě milosti nezrušil.
Bydliž a tak boha chvále,
330 toho najvětčieho krále.
Najprv hledaj boha svého
a všecko čiň ve jmě jeho.
Nebudeš nikdy vomýlen,
budeš-li tak boha pílén,
335 ve všem se ho dokládati.
Tak budeš ctně kralovati
nad lidem poddaným tobě.
Sám také dobudeš sobě
nebeského kralování,
340 jemuž nikdy konce nenie.
Nebuď také skúp na sboží,
ač chceš mieti milost boží.
Což jest buoh dal sbožie tobě,
nechovajž ho skúpě sobě,
345 podávaj ho štědře dále;
přišlat ohyzda na krále,
kterýž skúp jest a nedaří,
ten chováním sbožie zmaří
slovo dobré, chválu i čest.
350 Dobře tobě slušno jest,
když připadne sbožie tobě,
daj štědře, nechovaj sobě;
tudy cti a sbožie nabudeš,
stokrát bohatější budeš.

355 Již sem, králi, pravil mnoho.
Vystřiehaj se také z toho,

360 coŝ jsem tuto z své hlúposti
pravil, králi, tvé milosti,
by ráčil míle přijieti
a mně za zlé nemieti.“

Král lev k tomu odpovědě
a na orla míle hledě:
„Netřebať se omlúvati,
ale věrně děkovati,
365 ctný orle, chci tobě věčně
a toť přijímati vděčně.
V ničemž si mě neomýlil.
Bóhdaj by mne v tom bóh posílil,
cos mi radil, abych poŝil,
370 a ve ctnosti se rozmnožil,
pamatuje vždy tvá slova.“
Tak král orlovi děkova.

LEVHART RADÍ

Potom vece levhartovi:
„Mój věrný a vždy hotový,
375 tys najprvnější z mé rady,
tebút sem bezpečen všady
a nad jinét úfám, to věz,
protož, coŝ vieš, to mi pověz.“

Levhart vece: „Žádný králi,
380 orlovuť já radu chválí
a razit se jie držeti,
chceš-li prospěšenstvie jmieti,
jehož mé srdce vždy žádá,
ale máť jesti sprostnie rada,
385 však v tom nezději meškánie,
máť se státi tvé kázanie,
coŝs rozkázal k tvéj libosti.
Buoh velebný z své milosti,
ten tobě pójčil za chvíli
390 svého lidu mieti píli,
jenž jeho krví kúpen draze;
dojdeš-li s ním, tobě blaze,

tam do nebeské té radosti,
pravímť, králi, tvěj milosti.
395 Čehož se koli přichvátíš,
tam mnoho lidu obrátíš,
kterúž koli pójdeš cestú,
k črtu neb k rajskému miestu,
tamť jich puojde s tebú mnoho.
400 Protož razi, drž se toho,
coť k věčné radosti vede,
budeš mieti radost sebe,
žes přišel v nebeskú chválu,
a nad to radost nemalú
405 těch, jenž tvým příkladem zbudú
pekla a vždy s bohem budú.
Puojdeš-li na zatracenie,
– král nikdy bez hluku nenie –
auvech, co jich tu zatratíš
410 a sám to horce zaplatíš
pro jich zatracenie příčinu
a sám také pro svú vinu.
Protož, mój pane i králi,
já tě tak velmi chváli,
415 lidé na tvé skutky zřiece,
to pamatuj vždy najviece,
aby najprv boha svého
hledal, nežli co jiného.
Nedrž se velikého spánie,
420 a když pak vstaneš za ranie,
buď toho najviece píte,
aby nábožně a míle
mši slyšel a boha chválil,
všeho se jiného vzdálil,
425 v ponížení srdce svého
zbuda myšlenie jiného,
své tělo tak k tomu trudil,
v sobě náboženstvie zbudil,
myšle na pána Ježíše,
430 jehož vše nebeská říše
chváli i všecko stvořenie,
bez něhož nic dobrého nenie.
Toho vzývaj věrú celú,
klaněje se jeho tělu,

435 jenž na pamět umučení
dáno jest nám k utěšení;
k tomu se svú myslí blíže,
pomni muky jeho kříže.
Tak budeš vežde prospěšen,
440 ve všech příhodách utěšen,
mši svatú najprvé slyše.

A potom, ktož v radu slušie,
kaž jim všem u sebe býti.
Třebať se často raditi
445 pro příhody nejednaké.
Toť slušie věděti také,
by vždy věrné měl v své radě.
Pakli by kto radil mladě,
nikdy ho netrp na dlúze,
450 ač zbýti chceš mnohé núze;
a kohož poznáš ve cnosti,
toho přijmi k svéj milosti,
neb což mluví, to srdcem miení,
pro nic toho nepromění,
455 pro dary, pro přiezeň žádnú,
jenž věrú mocně vládnú.
Dobřet to dostožno jest,
čiň jim rád nad jiné čest.
Zlato, stříbro vieru lomí;
460 co zlého činie lakomí,
ješto dary v radu berú.
Ti svú nesklidnú nevěrú
obci vše zlé přivodie,
tobět, králi, najprv škodie,
465 nebs ty hlava lida svého.
Požívaj v tom smysla mého,
aby to právě rozsúdil,
nevěrného z rady pudil,
jenž tak pokútně zlost kutie
470 a celú zemi zamútie,
aby naplnil svú škříni.
Obec jich nic neviní,
nebť oni toho nevědie;
na tět, králi, všeho hľadie!

475   Protož sezři pílňe radu,
            ať na tě viny nekladú.
            Múdrý král má múdré miati
            v svéj radě, ač chce prospěti;
            po radě pána poznati,
480   kakú jemu chválu vzdáti.
            Vystřiehaj se také z toho,
            ať jich nen e v radě mnoho;
            ve množství jest rozbrojenie,
            v úmyslech svornosti nenie.
485   Král múdrý, ten má mír všady,
            šíroký kraj a úzké rady.
            Cizozemcív v radu nevnad
            a v chlapiech náděje neklad,
            by je vnadil v pilnú radu,
490   neb to neslušie tvému řádu;
            ale urozené pány,
            jenž sú ve cnosti poznáni
            a dobře vzchovalí v zemi,
            raziť se raditi s těmi.
495   Pravímť z pravé viery tobě,
            hodieť se obci i sobě.
            Budiž tej rady vždy pílen,
            nepřátelóm budeš sílen,
            tiem odoláš mnohé vojňe
500   a kraluje vždy pokojně.

            A když pak bude po radě,
            tož po své velebně vnadě
            máš ve cnosti za stuol siesti,
            a jakž králi slušie, jiesti,
505   kdež se množstvie dobrých brojí,
            ne v malém a úzkém pokoji.
            Tu také ať jiní sadú,
            každý podlé svého řádu,
            jakož čest na kom příleží.
510   Preláty, biskupy, kněží,
            ty zvlášče v čest slušie miati,
            vždy duchovním stuol počieti,
            na jich duostojenstvie hledě.
            A když již bude po obědě,

515 buď ochoten s svú družinú,
ať se k tobě míle vinú.
Třeba-li jest s tebou komu
mluviti, nebuď lén k tomu;
řeči ochotně přeslyše,
520 ne hněvívě, ale tíše
daj odpověď lidu celú,
ať každý s tváří veselú
od tebe jda, byť děkoval,
a což dieš, ať by zachoval,
525 ať by ti lidé neláli,
ješto sú dřiev děkovali.
Tvé slovo ať jest vždy čisté,
což dieš, to buď velmi jisté,
neb všeliká sprostná slova,
530 tať mají býti králova
jistější, než když přísahá
kupec a svú ruku ztáhá.

Již sem, králi, mluvil dosti;
535 máš múdré, statečné hosti,
ještoť sú na to přijeli
a ve všem tvú vóli zděli,
aby jich každý pověděl,
což by nejlepšího věděl.“

SOKOL RADÍ

540 Sokol, ten najblíže stáše;
králi se podobno zdáše,
by se toho neodvláčil
i jemu raditi ráčil.
V tom nic nečině meškánie,
sokol učini kázanie
545 i je se mluviti směle
a řka: „Králi, věz to cele,
veš svět muší na tě zřieti,
budeš-li jedno sám chtieti
požívati dobré rady,
550 zvelebíš své jméno všady.
Ti, ktož sú poddáni tobě,
měj to naučenie sobě,

by na ně ruky neztáhal
a nikdy násilím sáhal,
555 ale vždy dobrotivě
bránil jich a milostivě,
ať tě milují a chválé.
Sáhaj tam přes mezi dále;
ktož tvým násilé učiní
560 neb kto jinak proviní,
zpuřnú myslí a hrdostí
a nechtiece tvé milosti
svú službú poddáni býti:
těmť se slušie protiviti.
565 A když se poddadie tobě,
přijmi jinú mysl sobě,
vypustě z svého srdce zlosti,
přijmi je míle k milosti
a siehni pak opět dále.
570 Toť bydlo slušie na krále,
tiem rozšíříš svůj meč spoře
na vše strany až do moře.“

NEDVĚD RADÍ

Když sokol to dopovědě,
král vece: „Nuž ty, nedvěde,
575 prav také, což jest na myslí;
na to sme sem tuto přišli,
aby každý podlé řádu
mně pověděl svoji radu.“
Nedvěd vece: „Toť se stane,
580 poslúchajž, mój králi pane!
Každýt radí, cožť sám činí,
v tomť já jich nic nevini,
mluvie podlé přirozenie;
mět tu rady jiné nenie.
585 Měj ve všem vždy svú vůli,
cožť se líbí jedno koli
sladké pitie i jedenie,
i ve spání zděj své chtění;
a ktož co na tom překazí,
590 toť já tobě směle razi,

daj mu bez meškánia ránu,
dokudž neodstúpí v stranu,
ať se tvoji tebe bojie,
595 třesúc se před tebu stojie;
čož činíš, ať každý chválí
řka: „Toť dobre, milý králi.““

PÁV RADÍ

Tož pak podlé téhož práva
dosta se třieda na páva.
Ten radi z úmysla ctného
600 řka: „Jáť nevědě jiného
poraditi tvé milosti,
než podlé své velebnosti,
králi, choď vždy v krásném rúše;
toť tobě dobre příslušie,
605 aby vždy byl v rozeznání,
kdež jsi ty a tvoji poddaní,
v kráse se rúcha kochaje,
libost toho v srdci maje,
žes tak povýšen nad lidi.
610 Každýť se tebe ustydí,
muše tě vždy v čest mieti,
z daleka na tě hleděti,
vysoko tě u mysli váže,
jakž tvé dostojenstvie káže.
615 Přemietaj to u mysli vážně
a o to stój srdcem snažně,
aby se vně osvietil cností,
jakž podlé své dostoynosti
jsi krásným rúchem osdoben;
620 a tak nebudeš podoben
k hrobu, jenž zbielen po vrchu,
a vnitř má škaredú mrchu.““

KUOŇ

Kuoň, ten mluvieše svobodně
řka: „Mluvi páv podobně,
625 neb to, králi, slušie na tě,
aby chodil v ryziem zlatě.“

Nadto tobě pravi cele,
měj se vždy rád vesele,
tanec, turnej, časté klánie,
630 szuova krásné panny, panie,
ať se tiem tvé srdce kojí.
Když se sjedú páni tvoji
připraviec se bohatě,
mnohý chce shořeti v zlatě,
635 táhnúc pod svými klejnoty.
Pak se sílně sběhnú roty:
tu mnohý na tom potkání
letění se neobrání
a tak těžce bude ztlačen.
640 Ty pro to nebud rozpačen,
když se tak rytieřsky sberú,
tepút se i v tvář se zderú,
křičiec: „Reta, reta“, v hluku;
ihned nejednoho ztlukú,
645 opáčivše jej na ruby,
mnohémuť vytepu zuby.
Tuť mnozí svú vuoli zdějí
v takém rytieřském turneji;
svých srdec vuoli napasú,
650 ktož jsú koli při tom času.
Po tom ať tvé srdce stojí;
rytieřstvie nechce pokoji.
Ihned potom bez meškánie,
kdežto stojie panny i panie,
655 buď hotov býti na poli,
kdežto rytieři kolí.
Všady slyšeti trubače;
mnohýt křičí na vazače,
aby mu dal dřevo v rúče,
660 sáhá kopie i bez kotúče;
až se strach dívati tomu.
Ondeť třieská jako z hromu,
když silná búrě z uoblaka,
kdež jest rytieřstva sběř taká,
665 aby se tomu okojil,
vždy rád veselé strojil.“

Zajiec po své váze plaše
 také při tom sboru stáše
 řka: „Králi, měj se na péči
 670 a nestroj se k žádněj seči,
 ale ve všeliké pótce
 buď jakožto na poskoce.
 Nedbaj oděnie ani meče,
 nebť každý snáze uteče,
 675 ktož se braní nepřetieží,
 nerovnět rychleje běží.“

I *lev* a dále ve skladbě *orel*, *levhart*, *sokol* a snad i *pes* a *vrána* představují českého krále (Václava IV.), markraběte moravského (*orel*) a české pány (J. B. Čapek, *Alegorie Nové rady* a *Theriobulie*, VKČSN 1936, II) – 4-5 *po kniežata ...*, *po zvěř* pro knížata ..., pro zvířata – 6 *stali* stanuli, postavili se – 7 *utázal* se uradil se, usnesl se – 18 *kázanie* příkaz, rozkaz – 20-21 *ano ... ani* a to ... a ti – 20 *hluk* shluk, zástup – 21 *brojie* se hemží se, sem tam pobíhají – 25 *poctivě* uctivě – 29 *z toho* za to – 36 *vuokol* okolo – 39 *do skončenie* do skonání, do smrti – 39-42 *narážka* na Karla IV. – 43: to také očekávám od vás – 44 *v tej vieře* věrnosti (vím, že máte stejnou věrnost) – 46 *vše obci!* celá obci! – 51: co je mou ctí, je i vaší – 53 *což* když – 54 *neodtáhal* neodkládal – 55: neboť proto všem přikázal, aby tu byli – 57 *pravenie* vyprávění, skladba – 62 *leč má* leda že by měl (autor tohoto vypravování) – 64: když jako pravdu nám vypravuje báchorky (*pravě* partic.) – 65 *věrně* zajisté, pravda – 66 *aniž ... umie* ani ... neumí – 68 *při dobrém smyslu* při dobrém rozumu – 73: ptáti se na toho, kdo vypravuje – 75 *by srozuměl* aby porozuměl – 77 *buď ktož koli* at (radí) kdokoli – 78 *prijmi* za to uznej to – 80 *navráci* navrátím – 83 *nepodobné* nevhodné – 84 *nečiň dlenie* neprodlévej – 85: *orel* se tomu vyhnul – 86 *s kázní* slušně, skromně – 89 *smysl* rozum – 92 *takež* tak – 95 *bez čísla* bez počtu – 96 *ještoť* kteří – 98 *vždy* nikterak – 100: a přece bude mi nutno raditi – 103 *tvému ctnému* k tvé cti – 105: nevyhýbej se tomu – 108 *zda se podobné* zdálo se vhodné – 110 *pomuku* pobídlí – 121 *k svádě* k boji

123n: Orlovu radu lze srovnat s druhou kapitolou Vlastního života Karla IV. (je také souhrnem rad) i se Zrcadlem knížecím (srov. J. B. Čapek, *Vznik a funkce Nové rady*, VKČSN 1938, I) – 123 *ne* než, ale – 131 *prodliti toho* prodloužit to – 132 *živiti* nechati na živu – 133 *nevýmluvné moci* nevysslovitelné moci (jest) – 134 *móž spomoci* může pomoci – 137 *jenžto* ti, kteří – 152 *zríece* (absolutně) hledíme-li – 157 *nikohého* nikoho – 158 *jedno* jen – 159 *bydle* přebýváje, žije – 162 *zlibiti* se zalíbíti se – 163 *jenžto* tomu, který (t. světu) – 166 *nejednaké* rozmanité – 168 *žasajice* se děsí se (srov. *úžas*) – 169 *onde* poněvadž – 171 *buoží bázeň* bázeň před bohem – 181 *rajského sbožie* ráje – 191 *milost* láska (k bohu), milování – 207 *snúzen* (je) v nouzi – 212 *družci* druhu – 216 *znamenati* (jest) to značí – 224 *z dievky* z panny – 237 *k bydlu* k bytí, stavu – 238 *potratil* ztratil – 242 *neprovinil* neprovinil se – 245 *za ny* za nás – 247 *od vrchu* od temene – 256 *pro milovanie* za naši lásku – 263: slyšeti o spasení, které je v něm – 269-270 *Vavřinec* byl strážcem chrámového pokladu v Římě; za to, že ho nechtěl vydat, byl mučen a za živa pečen na roštu – 275 *spoře* vydatně – 277 *zamúti* zarmoutí – 278 *natrutí* naplní – 279 *nevýmluvný* nevysslovný – 282 *cele* jistě, pravdivě – 283 *stavil se* octl se – 284 *poniž* pokud – 285 *bez cíle* nekonečné – 288 *upriemo* přímo – 296 *a vzem* zatím co vzal – 301 *zřiediece* (absolutně) když porovnáme – 303 *darováns* jsi obdarován – 307 *by vypravil* aby řekl – 323 *duší* (3. sg. k *dušiti*) dusí, rdouší – 327 *byť* aby tě – 329

bydliž žij – 333 *vomýlen* zmýlen – 335: ve všem se ho dovolávati – 341 *skúp* skoupý, lakomý – 342 *ač* jestliže – 344: neschovávej ho skoupě pro sebe – 346 *ohyzda* mrzkost, nečest, hanba – 347 *nedaři* nedává dary – 348: tím, že uchovává majetek (je lakomý), zmaří – 341-354 verše, varující proti lakomství, pravděpodobně narážejí na spor Václava IV. s rodem Smilovým o Pardubice a Starou – 356 *vystriehaj se* zachovávej – 359 *prijieti* přijmouti – 369 *požil* užil – 377 *nad jinéť úfám* nad jiné doufám v tebe, důvěřuji ti – 379 *žádný* žádoucí, milý – 384 *sprostnie* prostá – 385 *nezději meškánie* nic nezanedbám – 386 *kázanie* rozkaz – 390 *svého lidu mieti píli* starat se, pečovat o svůj lid – 395 *přichvátiš se* chytíš, chopíš se – 402 *radost sebe* radost ze sebe – 405-406 *zbudú pekla* zbaví se pekla – 408 *bez hluku* bez družiny, zástupu – 411: protože jsi byl příčinou jejich zatracení – 417 *aby* abys – 420 *za ranie* časně ráno – 421 *buď toho píle* starej se o to (*píle* partic. k *píli*) – 427 *trudil* namáhal – 439 *vežde* všude – 442 *ktož v radu slušie* kdož patří do rady – 445 *nejednaké* všeliké – 448 *mladě* mladicky, nerozvázně – 450 *ač* jestli; *zbyti* zbavit se – 456 *věřú* věrností – 459 *vieru lomí* věrnost láme – 462 *nesklidnú nevěřú* nepokojnou, nespořádanou nevěrností – 467 *právě* spravedlivě – 469 *zlost kutie* zlé skutky dělají – 470 *zamútie* zarmoutí – 474: u tebe, králi, si všeho všimají – 486 *úzké rady* blízké rádce – 487 *nevnaď* nelákej – 488 *v chlapiech* v sedlácích – 492 *poznáni* známi (ctností) – 493 *vzchovalí* vychovaní – 495 *z pravé viery* z opravdové věrnosti – 502 *po své vnaďe* po svém způsobu, obyčejí – 503 *siesti* posaditi se – 505 *broji se* hemží se, rojí se – 507 *sadú* usednou – 509 *příleži* náleží – 518 *léní* lenivý – 519 *přeslyše* vyslechna – 523 *byť* aby ti – 532 *ztáhá* vztahuje (k přísaze)

540 *podobno* vhodné – 541 *neodvláčil se* nevyhýbal se, nezdráhal se – 553 *by nezťahal* abys nevztahoval – 558 *sáhaj přes mezi* vyboč z mírného jednání – 559 *tvým tvým* poddaným – 565 *poddadie* poddají – 570 *bydlo* způsob života – 571 *svój meč* svou moc; *spoře* vydatně – 588 *zděj* udělej, prosaď

598 *třieda řada* – 610: každý se bude před tebou styděti – 614 *káže* přikazuje – 616 *a o to stój* o to se snaž – 617 *vně* navenek – 618 *jakž* tak, jako – 622 *mrcha* mrtvola

624 *podobně* vhodně, pěkně – 626 *aby* abys – 627 *cele* pravdivě – 630 *szuova až* sezveš – 635 *táhnúc pod svými klejnoty* t. j. heraldickými (erbovními) odznaky – 636 *roty* družiny, skupiny – 637 *na tom potkání* při té srážce, utkání – 638 *letění* spadnutí – 640 *nebuď rozpačen* nerozpakuj se – 643 *reta, reta* (citosl.) pomoc (z něm. *rette!*) – 645 *opáčivše* obrátivše – 649 *napasú* nasytí – 651: o to nechť tvé srdce usiluje – 656 *kolí* zápasí (srov. *klání*) – 658 *na vazače* na pacholky, kteří pomáhají při sedláni koní – 659 *v rúče* rychle – 660 *sáhá kopie bez kotúče* chápe se kopí bez kuličky na konci (jakého se užívalo při turnaji), tedy ostrého – 664 *sběř* shromáždění – 665 *okojil se* radoval se, těšil se

667 *po svéj váze* podle svého přirození – 676 *nerovněť* nesrovnatelně

RADA OTCE SYNOVI

Báseň podává řetěz rad, které udílí stárnoucí rytíř svému synovi. Celá skladba je podána jako řeč jediné osoby, přesto však je zabarvena dialogicky, neboť otec stále zdůrazňuje oslovováním přítomnost synovu. Po stránce ideové je báseň obdobou Aristotelových rad v Alexandreidě (v. zde na str. 116n), rady jsou však rozvedeny do šířky i do hloubky. Obsahem i formou se připíná k Smilově Nové radě a bývá obyčejně Smilovi připisována.

Múdrý, ctný otec, pořádný,
svému synu byl tak radný,
jakž ho v radě neomýlil,
ač by se sám byl pochýlil